

Postimerkkeilyä kaavan mukaan tai ilman

Postimerkeilijöiden kesken on suuria eroja siinä, miten he asettavat tavoitteita keräilylleen. Yhdellä laidalla tavoite on täsmällinen, ja siihen pyrkiminen on tasaisen järjestelmällistä. Toisessa päässä keräilijä kokoilee kaikenlaista aineistoa, tavoitteet vaihtuvat tämän tästä jos niitä onkaan, ja harrastaminen on huolettoman vapaamuotoista.

Sekä tavoite- että vapaakeräilijöitä

Tavoitekerääjän suunnitelmana on esimerkiksi kerätä kaikista maailman maista niiden ensimmäinen postimerkki. Suomessa se on väriltään sininen, ja esimerkiksi Englannin *Black Penny* ja Baijerin *Schwarzer Einser* ovat mustia. Toisaalta meilläkin ensimmäisen ehiön, vuonna 1845 ilmestyneen portostempel-kuoren arvoleima on musta.

Brasilian kolmen ensimmäisen postimerkkisarjan merkit ovat mustia. Vuonna 1843 ilmestyneitä ensimmäisiä kutsutaan häränsilmiksi. Kuvan merkit ovat tasavuosilta 1943, 1983 ja 1993. Englannin kielessä bull's-eye tarkoittaa myös nappiloistoleimaa. Socked on the nose eli nenään isketty on toinen ilmaus.

Vapaakeräilijällä saattaa olla alkuvaiheen harjoittelun jälkeen saman suuntainen kiinnostus ensimmäisiin postimerkkeihin. Syynä on ehkä vintiltä löytynyt vanha Suomikansio, jossa 5 kopeekan soikiomerkki on ensimmäisenä ja herättää tämän vuoksi suurimman huomion. Autopakettimerkit kokoelman hännillä jäävät sen sijaan vähemmälle.

Suunta lähtee sitten rönsyilemään soikioista uudempiin merkkeihin, siirtyy postilähetyksiin, muuttuu aihefilateliaksi, ja kaikkea muuta tapahtuu. Vanhat kokoelmat menevät uusien tieltä myyntiin, kiinnostus palaa myöhemmin takaisin, ja niin edelleen edestakaisin.

Ulkopuolisen ja tavoitekerääjän silmissä sattumanvarainen ailahtelu ja aiheesta toiseen hyppiminen voi tuntua älyttömältä. Vapaakeräilijän omasta mielestä se on juuri sellaista kuin hän haluaa. Vain tällä on merkitystä, ja jokainen tulee omalla tyylillään onnelliseksi.

Keräilyä ilman päämäärää

Yhtenä mahdollisena syynä harrastamisen eroihin on ammatti ja työpaikka. Työssä saattaa olla yksityiskohtaiset tulostavoitteet, valvonta on tarkkaa, määrääjat eli ”kalmanviivat” painavat päälle, ja työ on muutenkin pakkotahtista.

Jos työ tuntuu olevan tällä tavoin ulkoa päin ohjelmoitua, vapaa-ajalleen ei ehkä halua samanlaista myllyä. Postimerkkeily saa mieluummin olla verkkaista puuhailua, joka rentouttaa, vapauttaa ja purkaa stressiä.

Toisen keräilijän ansiotyössä on vähemmän haasteita, ja etenemismahdollisuudet ovat rajallisia. Hänelle harraste tarjoaa tilaisuuden päästä saavutuksiin, tuntee kunnianhimoa, ja luoda filateelista uraa työn ulkopuolella. Elämä on kokonaisuus, ja valintoihin vaikuttavat myös sen muut osat kuten perhe ja varallisuus. Joillakin on resursseja suorituksiin yhtäaikaan monella alueella.

Vapaakeräilijää voisi luonnehtia niin, että hänelle keräily itsessään on tarkoitus ja tavoite. Joitakin osia kokoelmasta voi tulla ajan mittaan täyteen tai muuten loppupisteseen, mutta tämä on toissijaista ja tapahtuu ehkä vahingossa.

Samantapaisesta asiasta on kysymys, kun hääpari suunnittelee hääjuhlia useita kuukausia, ja tavoite aikanaan toteutuu. Jälkeen päin saattaakin olla kivempaa muistella valmisteluja kuin mihin ne lopulta johtivat.

Postimerkki- ja postileimakeräilyn voi yhdistää niin, että hankkii erityyppisillä leimoilla mitätöityjä merkkejä. Hammaste-eroja ei tarvitse kerätä, vaikka ne luetteloissa yleensä erotetaan omiksi päälajeikseen. Venäläisiä voi koettaa löytää Suomessa eri paikkakunnilla leimattuna. Kuvioleima on Uudenkaarlepyyn nro 360.

Ensimmäisen postimerkin kerääminen maailman kaikista maista on sikäli helppoa, että niistä on olemassa luettelot. Numeroinnissa on toisaalta eroja. Esimerkiksi *Facit* ja *Yvert & Tellier* ilmoittavat Tanskan ensimmäiseksi postimerkiksi kahden shillingin sinisen, kun taas *Michel*- ja *AFA*-luetteloissa neljän shillingin ruskea on ensimmäinen. Kööpenhaminan postimerkkikerhon julkaisemassa kirjassa *Danmarks første frimærke* (1961) käsitellään neljän shillingin merkkiä.

Ykkösten kerääjällä on tavoite tiedossaan jo lähtiessä. Myös sen hän tulee aikanaan tietämään, milloin tavoite on saavutettu, jos niin pitkälle koskaan pääsee. Kerääjä näkee sen mitä on aikonutkin nähdä. Parhaassa tapauksessa kokoelmanlehdet ovat valmiiksi suunnitellut ja tulostetut ennen ensimmäistäkään hankintaa, ja keräily on vähän kerrassaan tyhjiä ruutujen täyttämistä.

Ensimmäisten julkaisujen keräily on yksi kokomaailmakeräilyn muoto. Keräilyn laajentaminen kaikkiin ajanjaksoihin on toisesta ääripäästä.

Laaja keräilyalue tarjoaa mahdollisuuden yhdistää tavoite- ja vapaakeräily luovasti oman mielen muutosten mukaan. Yksittäisissä maissa voi tavoitteena olla edustava tai täydellinen kokoelma, ja muu riippuu siitä, millaista materiaalia sattuu olemaan edullisesti saatavilla. Ostettujen erien ylijäämistä rakentuu sivukokoelmia, jotka tulevat ja menevät tarjoten vaihtelua harrasteeseen.

Esityöt ennen ostoksia

Postilähetysten keräilyssä on vaikeampaa tai mahdotonta lyödä ennalta lukkoon, mitä kaikkea kokoelmaan voisi hankkia. Postimerkit, etenkin vanhat ja leimatut, ovat nekin yksilöitä, mutta postilähetykset ovat vielä useammin keskenään erilaisia.

Taksojen, leimojen, reittien ja muun selvittely vaatii enemmän tiedonhakua kuin irtomerkkien keräily. Tutkimustyö tarjoaa ehkä juuri sellaisen haasteen kuin keräilijä haluaa itselleen.

Ennen isompia hankintoja on järkevää selvittää, millaisia kohteita on ylipäättään olemassa, ja mitkä sopivat kokoelmaan parhaiten. Tällä tavoin saa myös sormituntumaa laatuluonteeseen, mitätöintitapoihin ja muihin seikkoihin sekä vertailuaineistoa väärenneiden tunnistamiseen. Tarinan kehittäminen pääsee samalla alkamaan ja tarpeen vaatiessa muuntumaan ajan mukana.

Postilähetyksissä hutioista tulee helpommin. Sähköinen rekisteri tai tietokanta on keino paitsi rakentaa kokoelmaa myös säästää selvää rahaa.

Havainnot postilähetyksistä ja niiden tulkintoja löytää kirjoista, lehdistä, näyttelykokoelmista ja huutokaupoista. Huippuunsa vietyinä kohteet on sommiteltu kokoelmanlehdille alustavasti jo ennen hankintoja. Tietokanta on oikeastaan puutelista, joka ohjaa tekijäänsä samaan tapaan kuin valmiiksi painetut kokoelmanlehtisarjat irtomerkkikeräilijää. Esivaihe kokoelmanteossa toimii hyvin myös aihekeräilyssä.

Sähköisestä, hyvin jäsennellystä tietokannasta saattaa ajan kanssa muotoutua oma virtuaalikokoelmansa, joka on itsessään mielenkiintoinen kokonaisuus. Sekin on mahdollista, ettei keräilyharrastus tämän pidemmälle koskaan etenekään. Kaikkein ei tällainen keräilytyyli riitä, ja esimerkiksi painoerien, levytunnusten ja vesileimojen erottamiseen tarvitaan laajoja aineistoja konkreettisesti omissa käsissä.

Tavoitteen asettaminen ei tarkoita, että siihen pitäisi pyrkiä mahdollisimman lyhyessä ajassa. Keräily voi viedä vuosikymmeniä ja kestää ison osan elämästä. Joskus sanotaan, että hyvän postimerkkikokoelman rakentamiseen menee kaksi sukupolvea.

Tavoitteelliseen toimintaan sopii hyvin kilvoittelu paitsi itsensä myös muiden kanssa. Postimerkinäyttelyt ja niiden kilpailuluokat tarjoavat tähän tilaisuuden.

Näyttelyihin voi toisaalta osallistua ilman pistetavoitteita innostamaan muita ja kuulemaan palautetta. Näyttelyyn ilmoittautumisen määräaika vauhdittaa samalla kokoelman rakentamista ja tuo sellaista lisäpainetta, jota tavoitekeräilijä kaipaa harrasteeseen.

Oman kokoelmansa hallitsija

Ihmisellä on luontainen taipumus kerätä. Yksi kerää postimerkkejä, toinen Muumi-mukeja ja sekini on keräilyä, kun käy lintutorneissa ja koettaa bongata mahdollisimman monta lintulajia.

Keräilyä selitetään usein halulla saada epävarmassa maailmassa edes joku osa elämästä omaan hallintaan. Jatkuvat yllätykset ja hankala ennakointi rasittavat mieltä, mikä altistaa ruumiillisille sairauksille. Kokoelma on tavallaan kuin laatikko, jonka sisällä kaikki on selkeässä järjestyksessä, eikä mitään täysin odottamatonta pääse sattumaan.

Laatikko näyttäisi sopivan tavoitekeräilijälle parhaiten. Vapaakeräilijällä on kerrallaan useita laatikoita, ne leviävät tämän tästä ja uusia laatikoita tulee tilalle. Etuna tällaisessa keräilyssä on mahdollisuus nähdä laatikon ulkopuolelle ja löytää jotain uutta, joka osoittautuu lopulta kaikkein parhaaksi.

Vintiltä löytynyt postimerkkikansio ja sen soikiomerkit johdattelivat helposti ajatukseen, että postimerkkeily on irtomerkkien keräilyä aikajärjestyksessä ja täydellisen kokoelman tavoittelua. Avarampi katse näkee soikiomerkeissä leijonan, keräily lähtee menemään Suomesta Afrikan leijonamerkkeihin, sieltä lintuaiheisiin postileimoihin ja niin edelleen vaikkapa yksityispostiin ja leimamerkkeihin.

Siellä missä on kaksi ääripäätä, jotain on myös niiden välissä. Kompromissi on ottaa yksi keräilyalue pääkokoelmaksi, pitää sen tavoite suunnilleen samana, ja laatia sivukokoelmia kulloistenkin mielialojen mukaan. Näin olen itse toiminut, ja jälkeenpäin ajatellen polku on ollut onnistunut. Harharetkiä on ollut matkan varrella, ja uusiakin kokoelmia näyttää vielä tulevan vanhojen rinnalle.

*Omakuvapostimerkeistä ei ole olemassa täydellistä luetteloa. Postimuseo kertoo Kysy museolta -osastossa, että Posti on niiden valmistuksessa vain välikätenä, joten sillä ei ole lupaa kuvien tallentamiseen. Vapaa-
muotoinen keräily on silti mahdollista ja myös silloin, kun kuva-aiheen selvittäminen on ylivoimaista.*